

Staten har ansvar for kraftkrisen

Av
Roald Sand, forsker ved Trøndelag Forskning og Utvikling

Olje- og Energiminister Haga var i januar i Trøndelag for å få tak på kraftsituasjonen i Midt-Norge. Referatene fra møtet tydet på at statsrådens virkelighetsforståelse er en helt annen enn det aktørene innen konkurranseutsatt industri har. Nå er det gått et par måneder uten at det har skjedd noe annet enn at nye planer om gasskraft i regionen (på Møre) er stoppet av staten (NVE) og Haga har satt ned et utvalg som skal følge arbeidet med å bedre kraftsituasjonen i Midt-Norge. Kraftkrevende næringsliv i regionen er nå avhengig av at det skjer noe mer i saken svært raskt.

Tilgang på rimelig kraft har tradisjonelt vært ansett som en viktig samfunnsoppgave i Norge ut fra sin betydning for næringsliv og bosetting i hele landet. I dette systemet tok politikere på kommunalt, regionalt og statlig nivå ansvar for kraftutbygging og det ble gitt gode industriavtaler. Overkapasiteten var imidlertid stor etter mye utbygging på 1970- og 1980-tallet og mange stilte spørsmål ved om dette var effektiv ressursbruk i samfunnsøkonomisk forstand.

På 1990-tallet la staten til rette for et større kraftmarked hvor priser fastsettes i et børssystem. Dette skulle gi samfunnsøkonomisk optimale investeringer og ressursbruk – som om

markedsaktørene var ledet av en usynlig hånd for å bruke Adam Smiths uødelige begrep. Resultatet er at kraftselskapene generelt vektlegger egen inntjening og ikke kraftutbygging for å tilby bedrifter og husholdninger billig strøm. I et fritt markedssystem er dette som forventet.

Kraftprisene i Norge ser nå ut til å bli betydelig høyere enn de fleste trodde for bare for få år siden. Sentrale årsaker ligger i forbruksvekst, miljøavgifter, harmonisering av priser mot Europa men også svært lite utbygging av kraft i Norge de siste 20 årene. Til tross for høyere priser realiseres det få utbyggingsprosjekter med litt størrelse på. Hovedgrunnene til det er økte kostnader for ny kraftproduksjon, politiske hindringer ved større prosjekter (verneinteresser og motstand mot økt CO₂-utslipp i Norge) og generelt svake og usikre politiske rammebetingelser.

Begrepet kraftkrise kan defineres som en situasjon hvor husholdninger og næringsliv har for liten tilgang på kraft til akseptabel pris. Sterkt påvirket av kraftkrevende industrisatsing på Møre har Midt-Norge fått en kraftig ubalanse mellom forventet forbruk og tilgang på kraft i årene framover. Situasjonen er så alvorlig at staten har valgt å bruke flere milliarder på

mobile gasskraftverk og nye overføringslinjer, lagt til rette for høyere kraftpriser i regionen enn ellers i markedet og betale industri for å stenge produksjonen på enkelte dager.

Rammebetingelser som kan gi ny kraftproduksjon i Norge ser ikke ut til å komme med det første. Det har tatt svært lang tid for staten å gi nødvendige avklaringer om konkret støtte til gasskraftprosjektet på Skogn som regionale markedsaktører har forsøkt å realisere. Heller ikke det lovede statlige industrikraftregimet som skulle erstatte politiske kraftkontrakter har kommet. Framtidsutsiktene er derfor høye midtnorske kraftpriser og stor fare for varig stans av kraftkrevende industri i regionen når de politiske kraftkontraktene går ut i 2010. Dette må vi få lov til å kalle en kraftkrise selv om industrikrise eller politikerkrise kanskje er like dekkende.

Faren er stor for at betydelige deler av dagens kraftkrevende industriproduksjon må overlates til utenlandske fabrikker hvor man bruker urensset, fossil kraft. Legges for eksempel papirfabrikken på Skogn ned kan direkte og indirekte virkninger av dette gi 1500-2000 færre arbeidsplasser bare i Nord-Trøndelag. Med fortsatt mangel på vekst i nye, attraktive arbeidsplasser vil dette føre til at enda mer av arbeidskraften vil flytte inn mot vekstsentrene i Norge. Det kan i så fall bety en krise for

berørte lokalsamfunn i Midt-Norge. Disse krisetilstandene kan vi ikke forvente at private aktører skal løse.

Utbygging av ny og varig kraftproduksjon i regionen har både forrige regjering (Bondevik II) og dagens regjering (Stoltenberg II) gjort lite for. Flere utredninger viser her at rammebetingelsene for ny kraftproduksjon har vært alt for dårlige sammenlignet med andre land. I en slik situasjon er det ikke overraskende at statens eget selskap Statkraft investerer mange milliarder i kraftutbygging i Sverige. Regjeringen signaliserer nå en sterkere satsing på vindkraft og fornybar kraft. Signal er viktig men har dessverre ikke nok kraft i seg til å avlyse krisen i Midt-Norge.

Midt-Norge trenger nå en betydelig økning i kraftproduksjonen. For å unngå en svært negativ utvikling i regionen haster det med å få til løsninger som konkrete støtteordninger til fornybar kraft, bedre rammebetingelser for gassrør inn Trondheimsfjorden, rensing og lagring av CO2 og andre tiltak som kan realisere større prosjekter raskt. I tillegg må man konkretisere en plan for industrikraftregime slik at viktig industri fortsatte vil satse i regionen. Olje- og energiminister Haga har her ansvaret for å finne løsninger innenfor konkurransereglene og lede markedsaktørene ut av krisen med en svært synlig hånd.

Denne kronikken sto på trykk i Trønder-Avisa, 27. mars 2008